

MILITAIRE OEFENINGEN IN DE LAUWERSMEER: GEVOLGEN VOOR WATERVOGELS

Mennobart van Eeren en Cor Smit

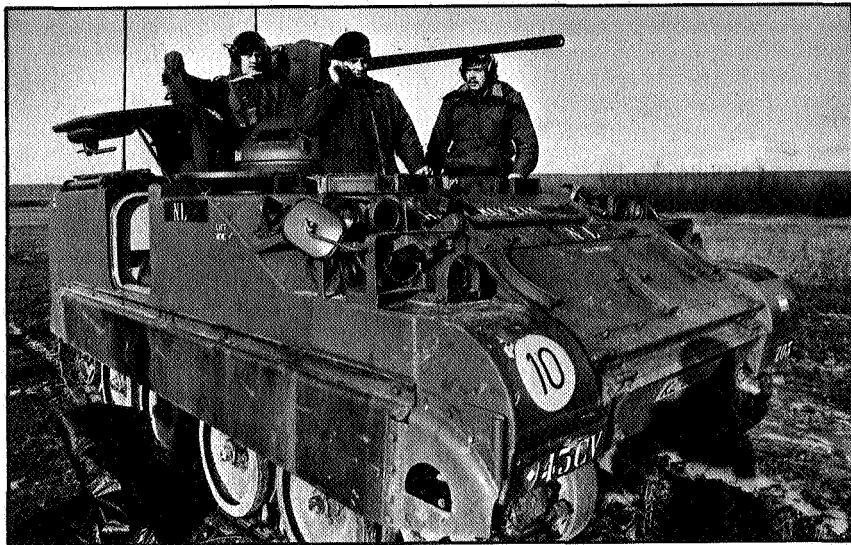

De inrichting van een militair oefenterrein in het Lauwersmeergebied heeft behalve in natuurbeschermingskringen ook bij de plaatselijke bevolking vragen doen rijzen over mogelijke geluidsoverlast. Defensie stelt zich voor in het gebied te gaan schieten met 25 mm boordwapens en anti-tank wapens (zogenaamde terugstootloze vuurmonden). Teneinde na te gaan wat de sterkte is van knallen met dergelijke wapens werden op 28-30 november en 6-7 december 1978 door het Instituut voor Zintuigfysiologie TNO geluidsregistraties gemaakt. Op 4 punten, 2 in de Marnewaard en 2 in de Kollumerwaard, werd geschoten, tegelijkertijd werden geluidssterkte en geluidsfrequentie van de knallen door meerploegen van TNO op verschillende afstand tot de vuurmonden en verspreid over het Lauwersmeergebied gemeten.

De geluidspoeven leken een goede gelegenheid om na te gaan wat het effect is van de schoten op het gedrag van de in het Lauwersmeergebied aanwezige watervogels. Over de mogelijke effecten van schoten is al veel gespekuleerd. Door sommigen wordt gevreesd voor een massale uittocht, anderen menen dat de vogels wel aan het lawaai zullen wennen. Een vijftiental waarnemers, medewerkers van Staatsbosbeheer, R.U. Groningen en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, heeft de gedragingen van de vogels in het Lauwersmeergebied ten tijde van de oefeningen gevolgd. Een overzicht van de waarnemingen, zowel van het gedrag van de aanwezige vogels als van de geluidsregistraties van TNO is weergegeven in 2 rapporten, één van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer en één van het Instituut voor Zintuigfysiologie TNO. Hieronder volgt een korte samenvatting van de waarnemingen aan de vogels.

Schietproeven niet representatief

De grootste afstand waarop vogels na het

vallen van een schot opstegen bleek 7-8 km te zijn. Gekonstateerd werd dat de reacties van de vogels van plaats tot plaats verschilden en afhankelijk waren van de afstand tot het wapen en de sterkte van de knal.

In een aantal gebieden vertoonden de vogels bij een serie kort na elkaar afgevuurde schoten geleidelijk minder neiging om op te vliegen, in andere gebieden bleek dat het aantal opvliegende vogels niet of slechts gedeeltelijk in verband kon worden gebracht met het schotnummer in de serie.

Op 29 november werd gezien dat in de loop van de dag minstens 5000 eenden het Lauwersmeergebied verlieten en naar het zuidwesten wegtrokken. Omdat het in de voorafgaande nachten licht had gevoren is echter niet helemaal duidelijk of bij de vogels het besluit om weg te trekken ook de koude-inval heeft meegespeeld. Misschien zijn de

schietproeven net de laatste prikkel geweest die de vogels nodig hadden om te besluiten in zuidelijke richting weg te trekken.

Afgezien van deze wegtrek kon ook worden vastgesteld dat een geleidelijke verplaatsing optrad van eenden uit de uitlopers van de slenken naar het open water doordat vogels uit het oostelijk deel van het Lauwersmeergebied opvlogen en in het centrale en westelijke deel van het gebied landden. Op 29 november waren bij deze geleidelijke verplaatsing vanuit het oostelijk deel van het gebied ongeveer 10.000 zwemeenden (smienten, wilde eenden en wintertalingen) betrokken, dwz. ongeveer 70% van het totale in dit gebied aanwezige aantal.

Het zal duidelijk zijn dat wij na afloop van ons kortdurende onderzoek niet kunnen zeggen of de vogels in de toekomst zullen

wennen aan militaire oefeningen in het gebied. We moeten ons realiseren dat deze schietproeven weinig representatief zijn voor de activiteiten zoals het Ministerie van Defensie zich die in het Lauwersmeergebied voorstelt. Verwacht mag worden dat tijdens de eigenlijke oefeningen aanzienlijk intensiever geschoten zal worden, er activiteiten in het veld zullen plaats vinden van manschappen en voertuigen, zowel overdag als 's nachts, salvo's zullen worden afgevuurd en gebruik zal worden gemaakt van schijnwerpers. De mate van verstoring zal daarom veel groter kunnen zijn. Van deze activiteiten is

echter momenteel nog niet erg duidelijk hoeveel verstoring van vogels zal optreden en in hoeverre sprake zal zijn van gewinning. Wel kan echter al iets gezegd worden over de effecten van de landinrichting die nodig is om het terrein geschikt te maken voor militaire oefeningen en het effect van het rondrijden van rupsvoertuigen ed. op de vegetatie in het gebied. Door de landinrichting (diepteontwatering, wegeaanleg, bosaanplant ed.) en het intensieve gebruik als oefenterrein voor rupsvoertuigen en manschappen zal een groot deel van de Marnewaard zijn huidige functie als voedselgebied voor met name grazende water-

vogels als brandgans en smient verliezen. Dit komt neer op 800-1000 ha, of wel ongeveer één derde van het gehele voedsel areaal in het Lauwersmeergebied.

In de Kollumerwaard zal geen diepteontwatering plaats vinden waardoor de vegetatie bij niet-militair gebruik een grote verwantschap zal blijven vertonen met de vegetatie buiten het schietterrein.

Als gevolg van de voorgenomen intensieve oefeningen, zowel overdag als 's nachts, mag echter verwacht worden dat nog eens 600-800 ha voedselgebied niet ter beschikking zal komen voor eenden en ganzen. Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen is komen vast te staan dat de totale verblijfsduur van plantenetende watervogels als brandgans en smient grotendeels bepaald wordt door de totale hoeveelheid beschikbaar voedsel. Iedere inkrimping van het voedselgebied zal van invloed zijn op het aantal vogeldagen dat door deze soorten kan worden doorgebracht.

Inrichting en intensief gebruik van de twee oefenterreinen zou kunnen betekenen dat het Lauwersmeergebied voor brandgans en smient in nog maar 40% van de momenteel beschikbare hoeveelheid voedsel kan voorzien. ■■

Literatuur:

M.R. van Eerden en C.J. Smit, 1979. Het effect van schietoefeningen in het Lauwersmeergebied op het gedrag van watervogels. RIN-rapport 29/3, RIN Texel, 26 pag.
G.F. Smoorenburg, 1979. Geluidsmetingen van vuurwapens opgesteld in het Lauwersmeergebied ter bepaling van de geluidsbelasting die van aldaar geprojecteerde oefenterreinen kan worden verwacht. Rapport IZF 1979-12, 35 pag.

Drs. M.R. van Eerden werkt als bioloog op het Zoologisch laboratorium van de RU Groningen, Drs. C.J. Smit is ook als bioloog werkzaam op het Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Texel.